BO 11-104
December 2011

Gemeente Amsterdam
Bureau Monumenten & Archeologie

Archeologisch bureauonderzoek

Plangebied Fred. Roeskestraat
Stadsdeel Zuid

BO 11-104 Amsterdam 2011

Inhoud

Samenvatting **4**

Inleiding **5**

1 Administratieve gegevens plangebied **6**
1.1 Administratieve gegevens 6

2 Wet- en regelgeving **7**
2.1 Algemeen 7
2.2 Rijk 7
2.3 Provincie Noord-Holland 7
2.4 Gemeente Amsterdam 8
2.5 Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie 8

3 Historisch-topografische en archeologische inventarisatie **9**
3.1 Geomorfologie en bodem 9
3.2 Historie algemeen 9
3.3 Historisch-topografische inventarisatie van het plangebied 10
3.3.1 Ontginningen 10
3.3.2 Bebouwing langs de Amstelveenseweg 11
3.3.3 Verstedelijking 12
3.3.4 Rooms-Katholieke begraafplaats Buitenveldert 12
3.4 Archeologische inventarisatie van het plangebied 13
3.4.1 Archeologische Monumentenkaart en Cultuurhistorische Waardenkaart 13
3.4.2 Vindplaatsen 14
3.4.3 Bodemopbouw 15
3.5 Conclusie: verwachtingsmodel 15

4 Archeologische verwachtingskaart **16**

5 Archeologische beleidskaart **19**

Conclusie **21**

Bronnen **22**

Appendix: Beleidsvarianten, stroomschema Archeologie BMA **23**

Samenvatting

Bureau Monumenten & Archeologie (BMA) heeft in opdracht van Zuidas Amsterdam een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd voor het bestemmingsplan Fred. Roeskestraat, stadsdeel Zuid. Het betreft een actualisatie van een bureauonderzoek dat BMA in februari 2011 heeft uitgevoerd. Het onderzoek is bedoeld om het cultuurhistorische verleden van het plangebied in kaart te brengen en daarmee een beeld te krijgen van de archeologische sporen die in de bodem aanwezig kunnen zijn. Dit past binnen de verplichting van gemeenten om conform de Monumentenwet beleid te ontwikkelen ten aanzien van het behoud cq documentatie van die overblijfselen bij bouwontwikkeling.

Het bureauonderzoek gaat uit van een beknopt overzicht van de historisch-topografische ontwikkeling van het gebied waarin Fred. Roeskestraat ligt. Het historisch overzicht wordt aangevuld met archeologische informatie afkomstig van vindplaatsen in de omgeving van het plangebied. De historische en archeologische informatie over de ruimtelijke topografische ontwikkelingen is omgezet naar een beeld van archeologische verwachtingen.

Op de archeologische verwachtingskaart (p. 16-18) wordt onderscheid gemaakt in zes zones met een hoge archeologische verwachting en één zone met een lage of negatieve verwachting. Aan de hand hiervan is een archeologische beleidskaart opgesteld, waarin de beleidsregels en maatregelen voor de vereiste archeologische monumentenzorg zijn vastgelegd.

De beleidskaart telt twee beleidszones (p. 19-20). Voor elk van deze zones is gespecificeerd of en in welke mate eventueel archeologisch veldonderzoek nodig is in de bouwplanontwikkeling.

Voor het gehele plangebied geldt de wettelijke meldingsplicht. Dit houdt in dat ook in geval geen archeologisch vervolgonderzoek is vereist en toch bodemvondsten ouder dan vijftig jaar worden aangetroffen dit aan Bureau Monumenten en Archeologie gemeld wordt zodat in overleg met de opdrachtgever maatregelen getroffen kunnen worden tot documentatie en berging van de vondsten.

Inleiding

In opdracht van Dienst Zuidas Amsterdam heeft BMA een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd ten behoeve van het bestemmingsplan Fred. Roeskestraat, stadsdeel Zuid.

Het bureauonderzoek geeft een overzicht van bekende of verwachte archeologische waarden binnen het plangebied. Hierbij is gebruik gemaakt van historisch kaartmateriaal, relevante publicaties en archiefbronnen in samenhang met archeologische informatie over al bekende vindplaatsen in het plangebied en omgeving. Deze informatie is samengevat in een archeologisch verwachtingsmodel op basis waarvan de beleidsregels voor erfgoedzorg worden vastgelegd ten behoeve van het bestemmingsplan.

In het bureauonderzoek komen het nationale, provinciale en gemeentelijke archeologiebeleid (hoofdstuk 2), de historische en archeologische achtergronden (hoofdstuk 3) en de archeologische verwachting van het plangebied (hoofdstuk 4) aan de orde, gekoppeld aan een beleidskaart (hoofdstuk 5) die inzichtelijk maakt of en in welke mate archeologische maatregelen binnen (toekomstige) planontwikkeling vereist zijn.

1 Administratieve gegevens plangebied

Het plangebied Fred. Roeskestraat wordt in het noorden en het oosten begrensd door het Zuideramstelkanaal, in het zuiden door de afrit van de Ringweg A10 naar S108 naar de Amstelveenseweg, en in het westen door de Amstelveenseweg zelf.

1.1 Administratieve gegevens

Opdrachtgever	Zuidas Amsterdam
Contactpersoon	[redacted]
Adres	Postbus 79092
Postcode / plaats	1070 NC Amsterdam

Plangebied

Provincie	Noord-Holland	Gemeente	Amsterdam
Plaats	Amsterdam	Kaartblad	25D
ARCHIS meldingsnr.	48649	ARCHIS afmeldingsnr.	38662
X-coördinaat NW	118.889	Y-coördinaat NW	483.935
X-coördinaat NO	119.389	Y-coördinaat NO	483.954
X-coördinaat ZO	119.385	Y-coördinaat ZO	483.632
X-coördinaat ZW	118.887	Y-coördinaat ZW	483.607

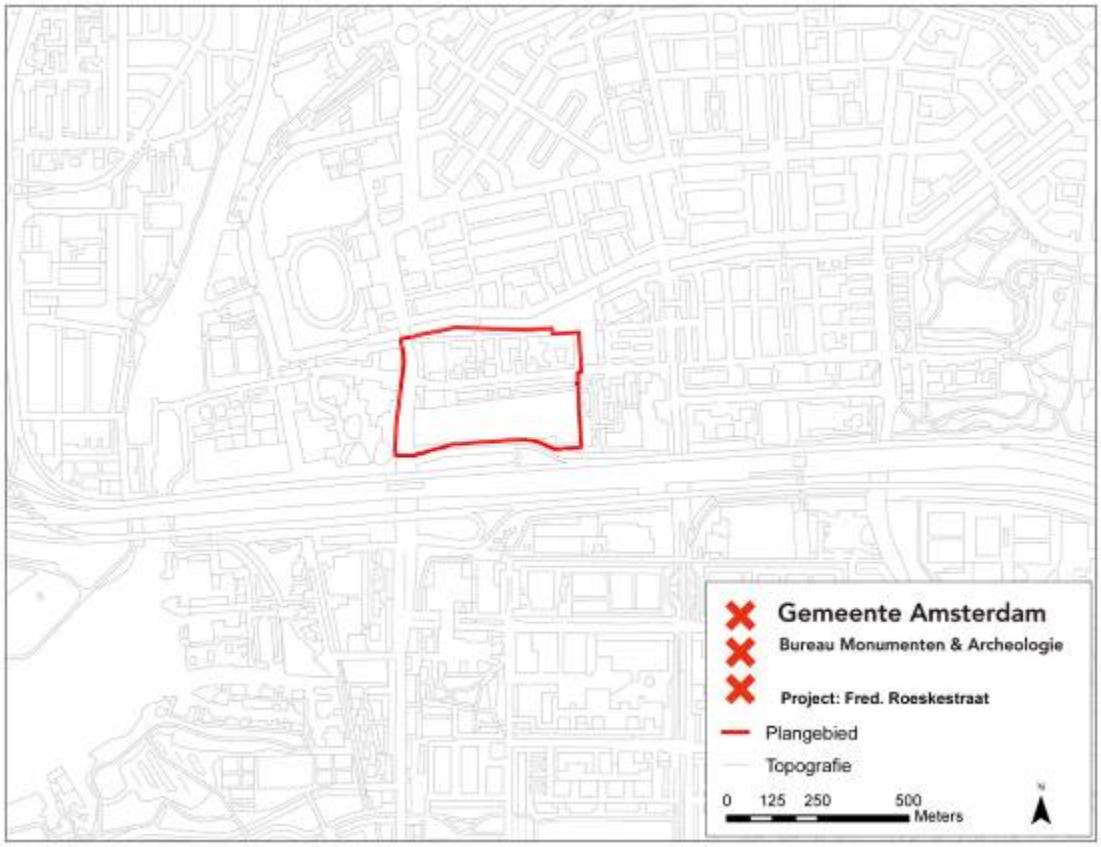

1 Plangebied Fred. Roeskestraat

2 Wet- en regelgeving

2.1 Algemeen

Het archeologische erfgoed bestaat uit voorwerpen en structuren die in de bodem bewaard zijn. Deze materiële overblijfselen vormen een onderdeel van onze leefomgeving. Het beleid voor het archeologisch erfgoed heeft dan ook veel raakvlak met dat van de ruimtelijke ordening. Voor optimale integratie van de archeologie in de ruimtelijke ordening heeft het rijk o.a. de Monumentenwet 1988 en de Wet ruimtelijke ordening aangepast.

2.2 Rijk

Om het bewustzijn van het Europese erfgoed te vergroten hebben de Europese ministers van Cultuur in 1992 het Verdrag van Valletta opgesteld (ook bekend als het Verdrag van Malta). Een van de voorwaarden om dit te bereiken is dat het Europese archeologische erfgoed voor toekomstige generaties beschikbaar blijft.

In Nederland wordt aan dit uitgangspunt invulling gegeven door behoud van archeologisch erfgoed in de bodem *(in situ)* tijdens de planontwikkeling mee te wegen. Als behoud in de bodem (bijvoorbeeld door middel van technische maatregelen of planaanpassing) geen optie is, dan worden archeologische resten opgegraven (behoud *ex situ*). De initiatiefnemer van een ruimtelijk plan, dat bodemverstoring tot gevolg heeft, is verantwoordelijk voor de planologische en de financiële inpassing van het archeologisch onderzoek.

In de Monumentenwet is een bepaling opgenomen dat in elk bestemmingsplan rekening moet worden gehouden met de in de grond aanwezige, dan wel te verwachten archeologische waarden.[1] Ook bevat de Monumentenwet een verplichting om toevalsvondsten te melden (de zgn. meldingsplicht).[2]

2.3 Provincie Noord-Holland

Als toetsingskader voor bestemmingsplannen en projectbesluiten gebruikt de provincie Noord-Holland de structuurvisie, de leidraad landschap en Cultuurhistorie en de Cultuur Historische Waardenkaart (CHW).[3] Op grond van de Wro dienen gemeenten bij de vaststelling van bestemmingsplannen, projectbesluiten en beheersverordeningen de Provinciale Ruimtelijke Verordening Structuurvisie in acht te nemen. Op de CHW zijn o.a. archeologisch verwachtingsvolle gebieden opgenomen. De waardestellingen van de CHW zijn bedoeld als algemene indicaties die per specifiek plangebied nadere invulling en precisering nodig hebben. Naast de CHW beheert de provincie de Archeologische Monumentenkaart (AMK) van het rijk. Op de AMK staan de beschermde archeologische monumenten, de terreinen van zeer hoge en hoge archeologische waarde en de gebieden met een archeologische betekenis.

---

[1] Artikel 38a lid 1 van de gewijzigde Monumentenwet schrijft hierover dat *De gemeenteraad bij vaststelling van een bestemmingsplan als bedoeld in artikel 3.1 van de nieuwe Wet ruimtelijke ordening en bij de bestemming van de in het plan begrepen grond, rekening houdt met de in de grond aanwezige dan wel te verwachten monumenten.* Met 'monument' wordt hier een (onbeschermd) archeologisch monument bedoeld, ofwel *alle terreinen welke van algemeen belang zijn wegens hun schoonheid, hun betekenis voor de wetenschap of hun cultuurhistorische waarde* (art. 1 Monumentenwet)

[2] Artikel 53 van de gewijzigde monumentenwet 1988

[3] Provincie Noord-Holland, 2010

2.4 Gemeente Amsterdam

De gemeente Amsterdam vindt het belangrijk dat archeologie vroegtijdig in ruimtelijke ordeningsprocessen wordt geïntegreerd.[4] Hiermee worden twee doelen gediend. Ten eerste een efficiënte voortgang en kostenbeheersing van bouwprocessen. En ten tweede een kwalitatief goed en stadsbreed uniform beheer van het archeologische erfgoed.

Op basis van de resultaten uit het archeologisch bureauonderzoek wordt bepaald of in het bestemmingsplan regels met betrekking tot archeologie moeten worden opgenomen. De Monumentenwet biedt een tweetal mogelijkheden (artikelen 39-40) die BMA heeft uitgewerkt in de modelregels archeologie.

De bescherming van (verwachte) archeologische waarden in een bestemmingsplan wordt geregeld met een omgevingsgunning als bedoeld in artikel 2.1 lid 1 van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht. Aan een omgevingsvergunning zijn bouwregels verbonden: die bepalen dat in het belang van de archeologische monumentenzorg de aanvrager van een omgevingsvergunning een archeologisch rapport met selectiebesluit dient te overleggen. Daarnaast kan in het bestemmingsplan worden opgenomen dat een omgevingsvergunning moet worden aangevraagd voor het uitvoeren van aanlegwerkzaamheden.

Aan een omgevingsvergunning kunnen voorschriften worden verbonden. Dit houdt in dat aan de vergunning de verplichting wordt gekoppeld om technische maatregelen tot behoud te treffen, om de archeologische resten op te graven of om de werkzaamheden te laten begeleiden door een archeoloog.

De bouwregels en de omgevingsvergunning voor aanlegwerkzaamheden bevatten daarnaast uitzonderingen die duidelijk maken in welke gevallen archeologisch onderzoek niet nodig is. In Amsterdam gelden elf beleidsvarianten, zoals de uitzondering van archeologisch onderzoek bij bodemingrepen kleiner dan 10.000 m^2 of ondieper dan de 19de of 20ste eeuwse ophogingen (Appendix: beleidsvarianten). In de praktijk komen per plangebied meestal twee tot zes varianten voor.

2.5 Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie

Voor de uitvoering van archeologisch onderzoek is door het ministerie van OCW de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) opgesteld. De KNA gaat uit van een gefaseerde aanpak. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen een Bureauonderzoek, een Inventariserend Veldonderzoek, een Archeologische Opgraving (AO) en een Archeologische Begeleiding (Appendix: stroomschema).

Het inventariserend veldonderzoek is bedoeld om de resultaten van het bureauonderzoek te toetsen. Het geeft inzicht in de aanwezigheid en toestand van de archeologische overblijfselen in de bodem. Een opgraving wordt uitgevoerd wanneer er sprake is van een vindplaats met waardevolle archeologische resten. Een archeologische begeleiding houdt in dat de bouwingreep onder begeleiding van een archeoloog wordt uitgevoerd. Elke onderzoeksfase wordt afgesloten met een selectiebesluit. Hierin wordt vastgesteld welke delen van een plangebied in aanmerking komen voor verder archeologisch onderzoek of voor bescherming en welke delen van het plangebied worden vrijgegeven.

Voor archeologisch veldonderzoek is een Programma van Eisen (PvE) vereist. Hierin zijn de kwalitatieve randvoorwaarden en onderzoeksvragen voor het werk vastgelegd. Het vormt de basis voor verdere planning en kostenraming. Het laten opstellen ervan behoort tot de verantwoordelijkheid van de initiatiefnemer van het bouwplan.

[4] BMA, 2005

3 Historisch-topografische en archeologische inventarisatie

3.1 Geomorfologie en bodem

Het huidige natuurlijke landschap in en om Amsterdam is in grote mate bepaald door de landschapsvorming in het Holoceen. Dat is de geologische periode na de laatste IJstijd (vanaf ca. 10.000 v. Chr.). Er heerste toen een gematigd klimaat waarin in enkele duizenden jaren grote pakketten veen groeiden in de kuststreek. Dit Hollandveen bevindt zich in de huidige ondergrond tussen gemiddeld 5 m en 2 m ÷ NAP en loopt plaatselijk door tot 0 m NAP.

Het natuurlijke landschap werd vanwege grootschalige veenontginningen vanaf de 11de eeuw omgevormd tot een veenweidegebied. Aangezien de waterhuishouding een cruciale rol speelde bij de veenontginningen, begon tegelijkertijd de aanleg van het stelsel van (zee)dijken ter bescherming van het nieuwe bouw- en akkerland. Later, in de 17de en 18de eeuw, volgden de droogmakerijen waarbij grote watergebieden in Noord-Holland werden ingepolderd.

3.2 Historie algemeen

De vroegste bewoning van Amsterdam dateert, voor zover nu archeologisch bekend, uit de 12de eeuw. Rond de stad, op vooral de hoger gelegen strandwallen, zijn oudere vindplaatsen aanwezig met bewoningssporen die teruggaan tot in de Bronstijd (ca. 2.000 - 800 v. Chr.).

De oudste bouwsporen, uit de 12de en 13de eeuw, zijn teruggevonden aan de Nieuwendijk / Kalverstraat en de Warmoesstraat/Nes. Met de aanleg van de (Nieuwezijds en Oudezijds) burgwallen in de 14de eeuw startte het proces van stadsvorming. De stad had eerst een aarden omwalling als verdedigingswerk. Deze werd in het laatste kwart van de 15de eeuw vervangen door een stenen stadsmuur. De laatmiddeleeuwse stad was omsloten door de huidige Singel aan de westkant en de Geldersekade en Kloveniersburgwal aan de oostzijde. In de periode 1585-1663 groeide de stad explosief door vier stadsuitbreidingen. Ten tijde van de Eerste Uitleg (1585-1586) verplaatste de stadsrand zich naar de huidige Herengracht en de Oudeschans. Bij de Tweede Uitleg (1592-1596) kwamen er vier nieuwe woon- en werkeilanden (Marken, Uilenburg, Rapenburg en Vlooienburg) aan de oostkant van de stad. In 1613 ontstond met de Derde Uitleg aan de westzijde van de stad de woon- en werkbuurt de Jordaan en het deel van de grachtengordel tot aan de Leidsegracht. De vroeg 17de-eeuwse stad werd beschermd door een gebastioneerde aarden wal ontworpen naar de nieuwste fortificatieplannen uit Italië, voorzien van elf bolwerken. Met de Vierde Uitleg van 1663 werd in de Gouden Eeuw het halfcirkelvormige stadsplan van Amsterdam voltooid. Het oostelijk deel van de grachtengordel werd aangelegd over de Amstel en aan het IJ werden de drie oostelijke haveneilanden Kattenburg, Wittenburg, Oostenburg gerealiseerd. De nieuwe bakstenen stadswal (met in totaal 26 bolwerken) volgde met zijn gracht het tracé van de huidige Singelgracht.

De eerste woonwijken buiten de Singelgracht ontstonden naar aanleiding van het uitbreidingsplan Kalff in 1877, gevolgd door een tweede ring na annexatie van grote delen van de gemeenten Nieuwer-Amstel en Sloten in 1896. De 20ste-eeuwse groei van de stad valt uiteen in vier fasen: bebouwing van de Baarsjes, Zuid en Oost in de jaren twintig en dertig, het door nieuwbouw aaneengroeien van voormalige dijkdorpen in Amsterdam Noord, de wederopbouwwijken aan de westzijde van de stad (de Westelijke Tuinsteden) en de bebouwing van de voormalige Bijlmermeer in de jaren zestig en zeventig. Met IJburg borduurt de stad begin 21ste eeuw weer voort op het concept van vier eeuwen tevoren, het creëren van stedelijk areaal in en aan het IJ.

3.3 Historisch-topografische inventarisatie van het plangebied

Voor de historisch-topografische analyse zijn verschillende cartografische bronnen gebruikt: de kaart van Nicolaes Visscher (ca. 1700), de Topografisch Militaire Kaart (1854) en kaarten van Publieke Werken (1881 en 1929).

2 Het plangebied (rood omlijnd) op de Topografisch Militaire Kaart uit 1854

3.3.1 Ontginningen

Het plangebied Fred. Roeskestraat ligt aan de Amstelveenseweg, in de voormalige Binnendijkse Buitenvelderse Polder. Deze polder maakte deel uit van het Amstelland. De ontginning van dit veengebied vond plaats vanaf de 11de eeuw, waarbij de Amstel als ontginningsas werd gebruikt. Haaks op de Amstel werden percelen uitgezet met een onderlinge afstand van 30 tot 100 m. Aan de kopse kant verrezen boerderijen op huisterpen en ontstond de voor het veenlandschap typerende lintbebouwing. De percelen waren door perceleringssloten gescheiden. Deze sloten dienden om het natte veengebied te ontwateren waardoor geschikt akkerland ontstond. Als bijkomend gevolg van de ontwatering daalde het maaiveld en werd de grond weer natter. Omdat de akkers bloot kwamen te staan aan overstromingsgevaar werden ter bescherming achter- en zijkaden aangelegd. Ondanks deze maatregelen zette de vernatting van de percelen door.[5] Daarom bracht men nieuwe stroken veen in cultuur. Bij de verlenging van de kavels schoof vaak ook vaak de bewoning op. De achterkade werd dan als secundaire ontginningsas in gebruik genomen.[6] De Amstelveenseweg, net ten westen van het plangebied, vormde oorspronkelijk de achterkade van het ontginningsgebied dat bij de Amstel begon.[7] Het slagenlandschap dat hiermee ontstond is nog duidelijk te zien op historische kaarten (afb. 2).

[5] Borger 1987, 16-17
[6] Stol 1993, 29
[7] De Roever 1999, 1

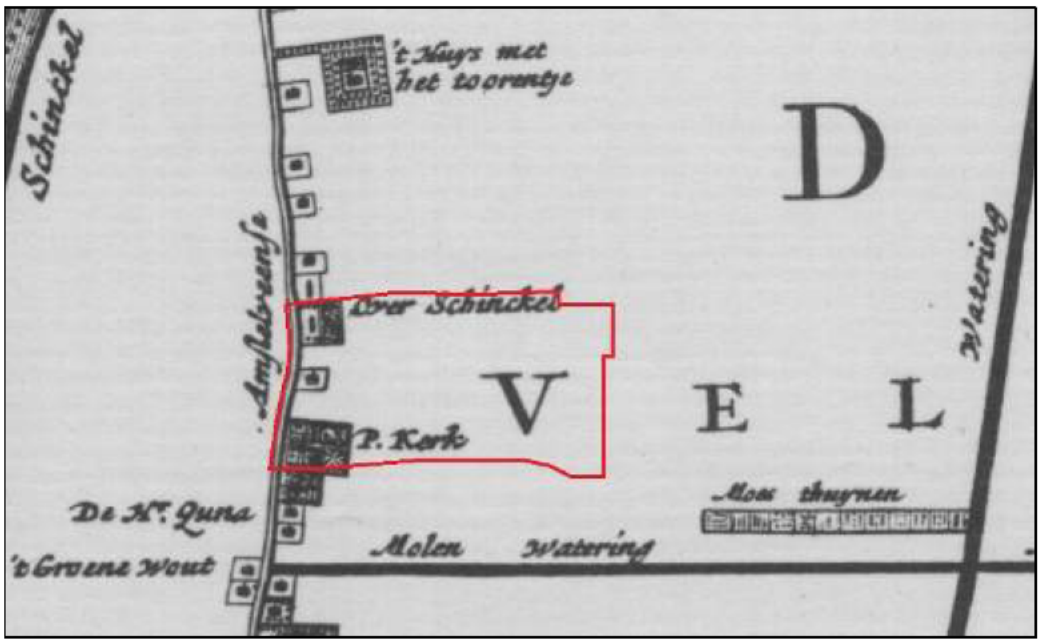

3 Globale ligging van het plangebied (rood omljnd) op de kaart van Visscher uit ca. 1700

De Binnendijkse Buitenvelderse Polder was vanaf de 17de eeuw voornamelijk als land- en tuinbouwgebied in gebruik. Vanwege de economische bloei van Amsterdam nam de vraag naar agrarische producten toe. Hierdoor werd de directe omgeving van de stad steeds belangrijker voor de groentevoorziening.[8] Historische aanwijzingen voor deze tuinbouwactiviteiten bieden kaarten uit die periode, bijvoorbeeld die van Nicolaes Visscher uit het begin van de 18de eeuw (afb. 3). Hierop staan langs de Amstel en ook langs de Boerenwetering langgerekte stroken aangeduid als 'Moes thuynen' (afb. 3).

3.3.2 Bebouwing langs de Amstelveenseweg

Langs de oostzijde van de Amstelveenseweg stond bebouwing, vooral boerderijen. Met behulp van de Topografisch Militaire Kaart uit 1854 kunnen de gebouwen in het plangebied worden geïdentificeerd als Over Schinkel, Hooge Boomen en Vredenburg (afb. 2). Van deze boerderijen en/of buitens is geen informatie of afbeelding bekend. Uit vergelijking van historische kaarten blijkt dat op de plek waar Over Schinkel stond sprake is van ononderbroken bewoning van voor 1700 tot in de 20ste eeuw.

9 De Amstelveenseweg in 1898, gefotografeerd richting het noorden (foto Jacob Olie, SAA)

[8] Hoek Ostende 1986, 21.

3.3.3 Verstedelijking

Rond 1900 was de oorspronkelijke verkaveling van de Binnendijkse Buitenvelderse Polder nog intact en stond alleen langs de Amstelveenseweg bebouwing. Als gevolg van bevolkingsgroei en de toenemende behoefte aan bouwgrond werden delen van de polder in 1896 door Amsterdam geannexeerd. In 1917 ontwikkelde Berlage zijn stedenbouwkundig plan, het Plan-Zuid. Dit uitbreidingsplan strekte zich vanuit de toenmalige gemeente Amsterdam uit tot in de aangrenzende randgemeenten.

In de eerste helft van de 20ste eeuw werd de Amstelveenseweg verbreed en verdween een groot deel van de oorspronkelijke bebouwing. De hierboven genoemde boerderijen zijn mogelijk daarbij afgebroken. Met het oog op toekomstige bebouwing werd het gebied ten zuiden van het Zuider Amstelkanaal in de jaren '20 met zand opgehoogd; in de volksmond stond het ook bekend als het Zandland (afb. 5). In de tweede helft van de 20ste eeuw raakte het noordelijk deel van het plangebied grotendeels bebouwd met schoolgebouwen en kantoorpanden.

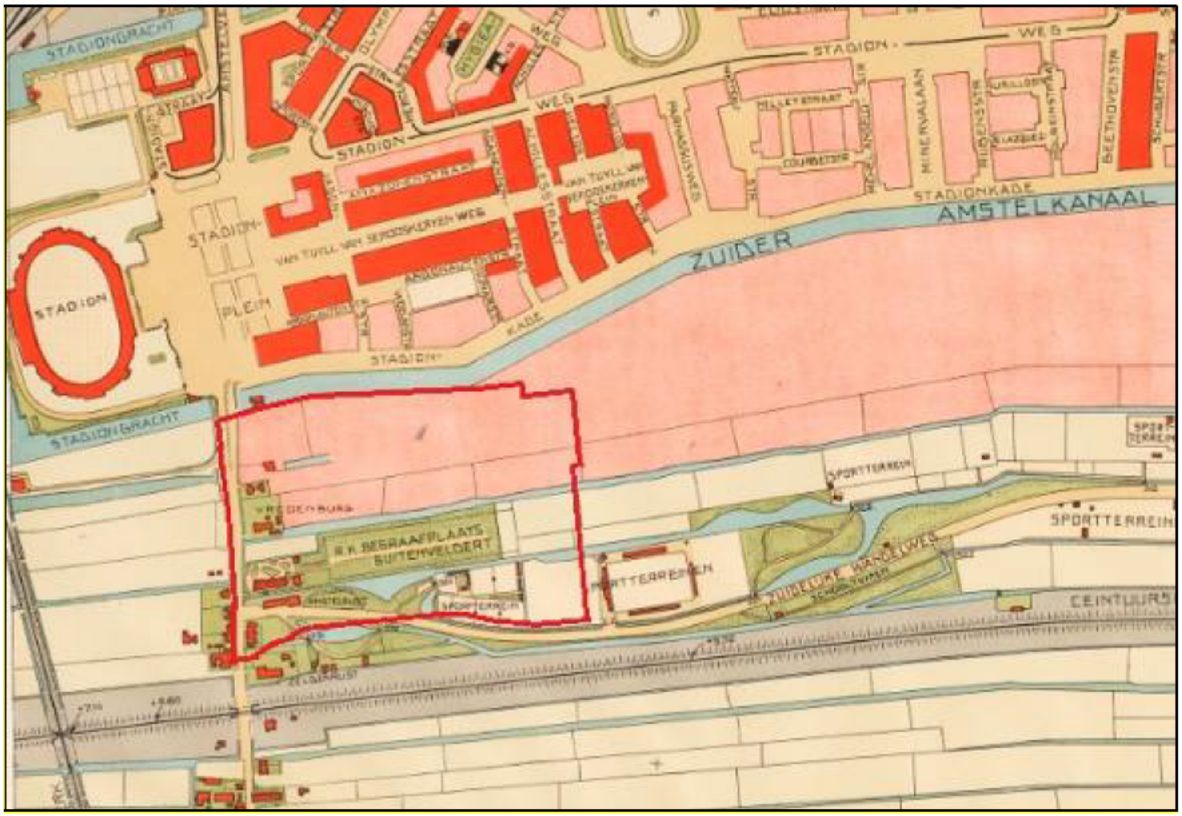

5 Het plangebied (rood omlijnd) op de kaart van Publieke Werken uit 1929.

3.3.4 Rooms-Katholieke begraafplaats Buitenveldert

Het zuidelijk deel van het plangebied maakte vanaf de 19de eeuw een andere ontwikkeling door. In de 18de eeuw stond langs de Amstelveenseweg een huiskerk.[9] Deze werd in 1835 vervangen door een volwaardig kerkgebouw met aanpalend, klein kerkhof. Al snel bleek de begraafplaats te klein, en werd deze uitgebreid tot dubbele grootte. In 1902-1907 werd de begraafplaats nogmaals vergroot, en werd een pastorie gebouwd (afb. 6).

Met de verbreding van de Amstelveenseweg in de jaren 1930 ging een deel van het voorterrein verloren. In ruil daarvoor mocht de begraafplaats een nieuwe strook aan de zuidkant in gebruik nemen. Met de ingebruikname van de nieuwe Sint Augustinuskerk op de hoek van de

[9] De Roever 2004, 156

Amstelveenseweg en de Kalfjeslaan in 1935 werd het kerkgebouw bij de begraafplaats een begrafeniskapel.[10]

In 1994 is een nieuwe ingang met kapel en ontvangstruimte aan de noordzijde van de begraafplaats in gebruik genomen. De 19de-eeuwse kapel en vroeg 20ste-eeuwse pastorie zijn gesloopt. Op die plek, aan de Amstelveenseweg, ligt nu het jongste deel van de begraafplaats.

6 De pastorie met klokkentoren en de Rooms-Katholieke kerk Buitenveldert, gefotografeerd in 1926 (SAA).

3.4 Archeologische inventarisatie van het plangebied

3.4.1 Archeologische Monumenten Kaart en Cultuurhistorische Waardenkaart

Binnen het plangebied zijn geen archeologische monumenten aangewezen. Wel valt een deel binnen een zone waarvoor volgens de Archeologische Monumenten Kaart (AMK: terrein 14611) en de provinciale Cultuurhistorische Waardenkaart (CHW: MLA 245A) een hoge archeologische waardering geldt (afb. 7). Dit verwachtingsbeeld is echter algemeen van aard en dient in het kader van de bouwplanvorming nader te worden uitgewerkt. Een inhoudelijke en ruimtelijke specificatie van de archeologische verwachtingen volgt uit de historisch-topografische analyse, in hoofdstuk 4.

[10] De Roever 2004, 154-161

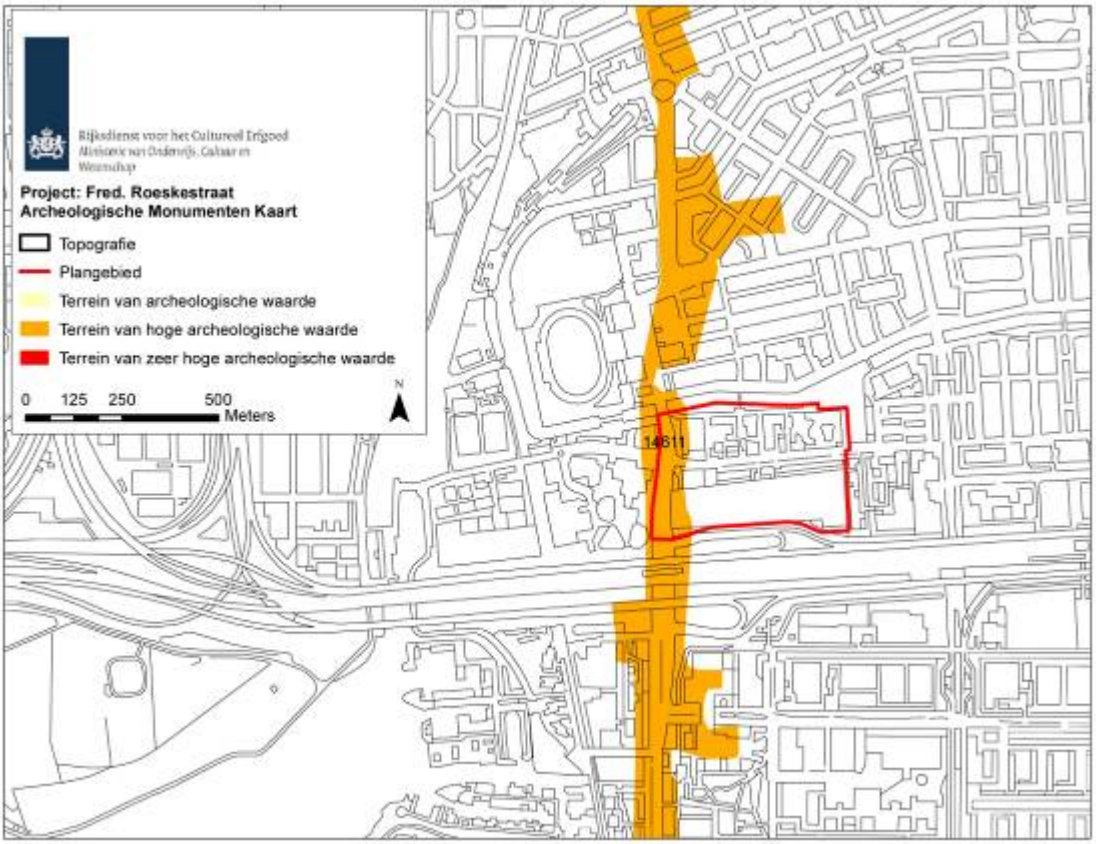

7 Het plangebied Fred. Roeskestraat (rood kader) op de Archeologische Monumenten Kaart (AMK, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, juli 2010). De Cultuurhistorische Waardenkaart van de Provincie Noord-Holland (CHW) komt overeen met het AMK-kaartbeeld.

3.4.2 Vindplaatsen

In het plangebied zijn tot op heden geen archeologische vindplaatsen bekend. Wel zijn aan de Amstelveenseweg twee archeologische onderzoeken uitgevoerd (afb. 8). De vondsten en structuren die op deze vindplaatsen werden gedocumenteerd vormen een graadmeter voor het archeologisch potentieel van het plangebied. De vindplaatsen worden hieronder kort beschreven.

Amstelveenseweg/Boomschorshuisje (AVW)
In 1998 is door BMA op het terrein van het voormalige Boomschorshuisje aan de Amstelveenseweg een archeologische opgraving uitgevoerd (AVW). Hierbij zijn sporen van een ontginningssloot en een middeleeuwse boerderijterp uit de 13de eeuw aangetroffen. Daarnaast zijn overblijfselen van de eerste bakstenen bebouwing langs de Amstelveenseweg gedocumenteerd. De bebouwing dateerde van rond 1600. De bevindingen tijdens het onderzoek gaven nieuwe informatie over de stedelijke ontwikkeling van Amsterdam en de periferie in de 17de-19de eeuw.[11]

Frans Ottenstadion (AVW1)
In 2004 is op het terrein van het Frans Ottenstadion aan de Amstelveenseweg (AVW1) een Inventariserend Veldonderzoek (IVO) uitgevoerd. Hoewel de archeologische waarnemingen werden belemmerd door het voortdurend afkalvende zand, werd duidelijk dat onder het 2,5 tot 4 m dikke ophogingspakket geen archeologische sporen of resten van een historisch loopvlak aanwezig waren. Aangezien de oorspronkelijke bodem zich in dit deel van de stad op 2 m ÷ NAP onder een opgebrachte zandlaag van ruim 2 m bevond, is het oorspronkelijke maaiveld van het

[11] Veerkamp & Van Thoor 2003, 2-16

veenweidegebied gedeeltelijk afgegraven voordat het terrein werd opgespoten met zand. Ook kan het zijn dat deze bodemlaag onherkenbaar is samengeperst door de druk van het bovenliggende opgespoten zand.[12]

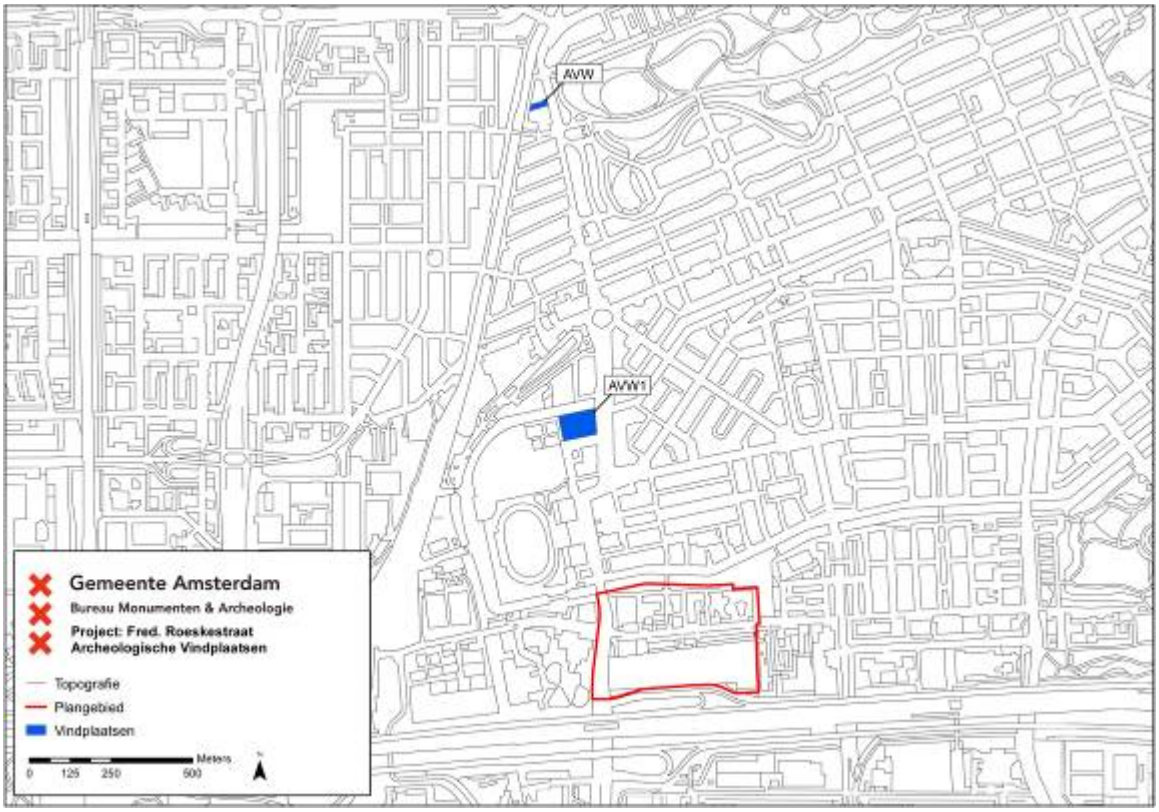

8 Bekende archeologische vindplaatsen aan de Amstelveenseweg, en het plangebied (rood omlijnd).

3.4.3 Bodemopbouw

Wat de bodemopbouw van het plangebied betreft bevindt het huidige maaiveld zich op circa 0,75 m + NAP, minimaal 2,5 m boven het oorspronkelijke polderpeil (2 à 2,5 m ÷ NAP) van de Binnendijkse Buitenvelderse Polder. Op basis hiervan kan er vanuit gegaan worden dat eventuele archeologische sporen of vondsten op minimaal 2,5 m onder het huidige maaiveld liggen.

3.5 Conclusie: verwachtingsmodel

Op basis van bovenstaande inventarisatie zijn binnen het plangebied Fred. Roeskestraat materiële overblijfselen te verwachten die samenhangen met de ontginnings- en gebruiksgeschiedenis van de 11de tot in de 20ste eeuw. Er kunnen in het gebied verkavelingssloten of losse vondsten verwacht worden. De archeologische sporen van landgebruik en losse vondsten vertonen in de regel een wijde verspreiding en een lage trefkans. In het westelijke gedeelte van het plangebied (grenzend aan de Amstelveenseweg) kunnen sporen voorkomen die verband houden met de drie genoemde buitenplaatsen in het plangebied. Deze laten archeologische sporen na in de vorm van structuren met een hoge trefkans. Het kan hier gaan om ophogingen, funderingen, tuinaanleg, losse vondsten of afval. Ten aanzien van de archeologische kwaliteit van de ondergrond van het plangebied moet worden opgemerkt dat in beide zones de recente bebouwing eventuele archeologische sporen kan hebben aangetast.

[12] Gawronski & Veerkamp 2007, 10-12.

4 Archeologische verwachtingskaart

Op basis van de historisch-topografische inventarisatie (hoofdstuk 3) zijn binnen het plangebied Fred. Roeskestraat voornamelijk materiële overblijfselen te verwachten die samenhangen met de ontginnings- en bewoningsgeschiedenis van de 11de/12de tot in de 20ste eeuw. Dit leidt tot een verwachtingskaart van archeologische materiële neerslag voor het plangebied.

Archeologische verwachtingszones op basis van cultuurhistorische informatie

Het plangebied kent vier verwachtingszones:

Begrenzing plangebied

Zone A: Buitenplaats / Boerderij Over Schinkel
Archeologische verwachting: hoog
Betreft de zone van de boerderij / buitenplaats Over Schinkel aan de oostzijde van de Amstelveenseweg. De materiële neerslag betreft sporen van ophogingen, funderingen, tuinaanleg, losse vondsten of afval. Vanwege de lange gebruiksperiode hebben de archeologische sporen een hoge dichtheid en een sterke onderlinge samenhang. De archeologische verwachting is daarom hoog.

Zone B: Buitenplaats / Boerderij Hooge Boomen
Archeologische verwachting: hoog
Betreft de zone van de boerderij / buitenplaats Hooge Boomen aan de oostzijde van de Amstelveenseweg. De materiële neerslag betreft sporen van ophogingen, funderingen, tuinaanleg, losse vondsten of afval. Vanwege de lange gebruiksperiode hebben de archeologische sporen een hoge dichtheid en een sterke onderlinge samenhang. De archeologische verwachting is daarom hoog.

Zone C: Buitenplaats / Boerderij Vreedenburg
Archeologische verwachting: hoog
Betreft de zone van de boerderij / buitenplaats Vreedenburg aan de oostzijde van de Amstelveenseweg. De materiële neerslag betreft sporen van ophogingen, funderingen, tuinaanleg, losse vondsten of afval. Vanwege de lange gebruiksperiode hebben de archeologische sporen een hoge dichtheid en een sterke onderlinge samenhang. De archeologische verwachting is daarom hoog.

Zone D: Bewoningszone Amstelveenseweg
Archeologische verwachting: hoog
Betreft de bewoningszone aan de oost- en westzijde van de Amstelveenseweg. De materiële neerslag betreft sporen van ophogingen, funderingen, tuinaanleg, losse vondsten en afval. Vanwege de lange gebruiksperiode hebben de archeologische sporen een hoge dichtheid en een sterke onderlinge samenhang. De archeologische verwachting is daarom hoog.

Zone E: Kerk Buitenveldert

Archeologische verwachting: hoog

Hier worden de resten verwacht van de kerk Buitenveldert, de voorloper van het kerkgebouw uit 1835. Sporen kunnen bestaan uit ophogingen, funderingen, resten van bebouwing en losse vondsten die samenhangen de religieuze functie van de plek. Vanwege de hoge mate van samenhang van sporen, is de archeologische verwachting hoog.

Zone F: Amstelveenseweg

Archeologische verwachting: hoog

Betreft het tracé van een belangrijke verbindingsweg, waarover sinds de middeleeuwen mensen zich verplaatsten en goederen werden vervoerd. De materiële neerslag bestaat uit sporen van de wegstructuur, losse vondsten of uit ophogingslagen die dateren uit de ontginningsfase en samenhangen met het ontstaan van de kade van waaruit werd ontgonnen. Vanwege de vroege ontstaansgeschiedenis en de lange gebruiksperiode is de archeologische verwachting van de Amstelveenseweg hoog.

Zone G: Binnendijkse Buitenvelderse Polder

Archeologische verwachting: laag/geen.

Hier kunnen sporen voorkomen die verband houden met bewoning en landgebruik vanaf de ontginningsfase tot de 20ste eeuw. Dergelijke overblijfselen hebben weinig tot geen samenhang en een wijde verspreiding. Daarnaast is door recente bebouwing in een groot deel van het plangebied bodemverstoring opgetreden. Daarom geldt voor deze zone een negatieve verwachting.

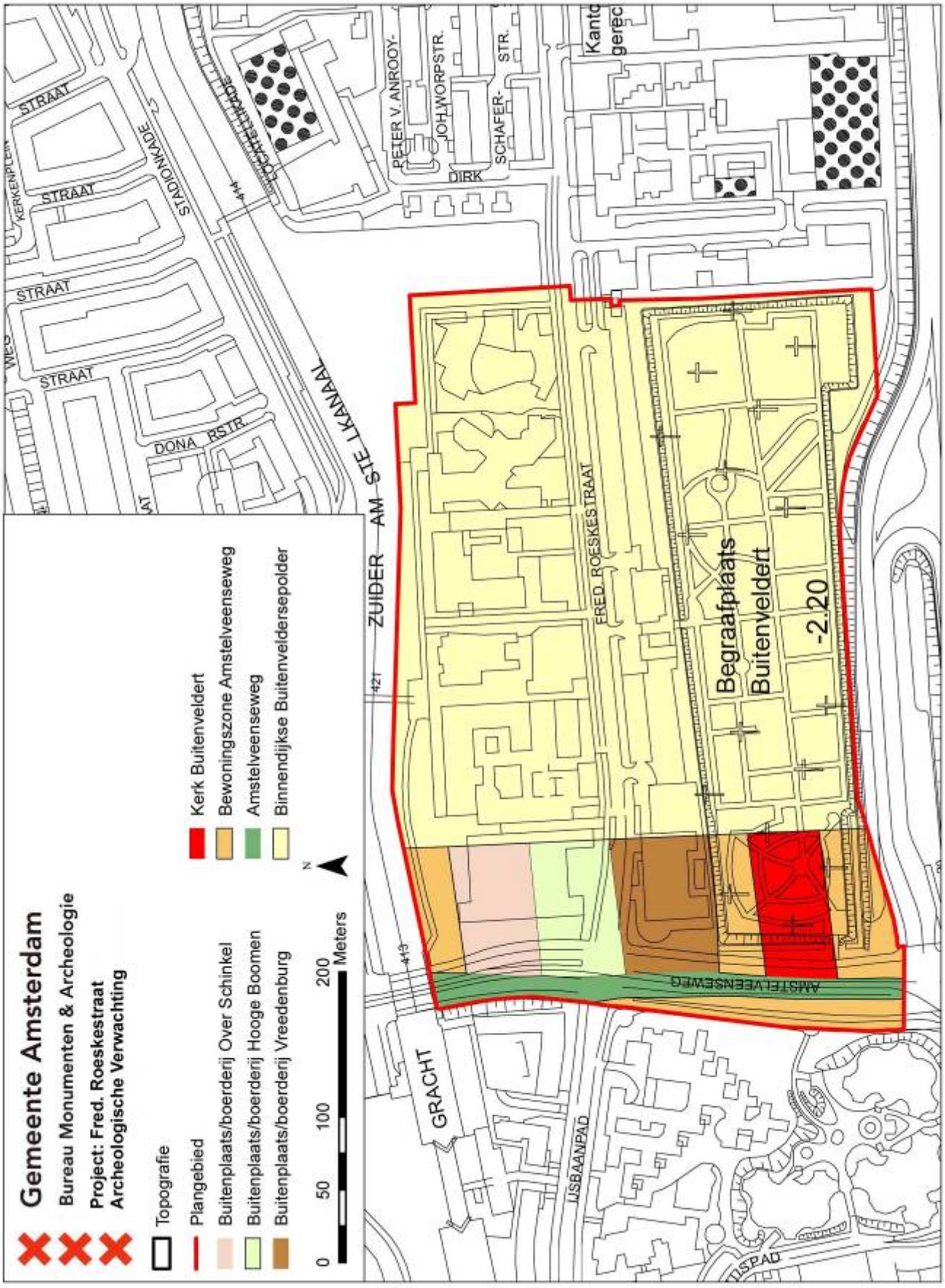
Gemeente Amsterdam
Bureau Monumenten & Archeologie
Project: Fred. Roeskestraat
Archeologische Verwachting
Topografie
Plangebied
Buitenplaats/boerderij Over Schinkel
Buitenplaats/boerderij Hooge Boomen
Buitenplaats/boerderij Vreedenburg
Kerk Buitenveldert
Bewoningszone Amstelveenseweg
Amstelveenseweg
Binnendijkse Buitenveldersepolder
0
50
100
200
Meters
N
Begraafplaats
Buitenveldert
-2.20
ZUIDER AMSTELKANAAL
FRED. ROESKESTRAAT
AMSTELVEENSEWEG
GRACHT
IJSBAANPAD
STADIONKADE
DONA RSTR.
PETER V. ANROOY-
JOH.WORPSTR.
SCHAFER-
STR.
DIRK
STRAAT
KERKENPLEIN

5 Archeologische beleidskaart

De archeologische beleidskaart van het plangebied Fred. Roeskestraat is bedoeld als een ruimtelijk schema van de maatregelen die nodig zijn voor de zorg voor het archeologische erfgoed binnen bepaalde zones of locaties in het plangebied. De verwachtingen worden gekoppeld aan de huidige toestand van het terrein en mogelijk opgetreden bodemverstoringen. De clustering van de verwachtingszones resulteert in een beleidskaart met daarop zones met bijbehorende specifieke beleidsmaatregelen (appendix: beleidsvarianten).

Archeologische Beleidszones op basis van de archeologische verwachtingszones

Begrenzing plangebied

Beleidsvariant 5: (onbebouwde delen van verwachtingszone A tot en met E)
Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij bodemingrepen kleiner dan 500 m^2 of minder dan 2,50 m onder maaiveld.

Beleidsvariant 11: (bebouwde delen van verwachtingszone A-E, verwachtingszone F en G)
Vanwege de hoge mate van verstoring geldt een negatieve verwachting. Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt daarom bij alle bodemingrepen.

Voor de uitvoering van elk archeologisch veldwerk, zoals een Archeologische Begeleiding (AB), een Inventariserend Veldonderzoek (IVO) of een Archeologische Opgraving (AO), is een archeologisch Programma van Eisen (PvE) vereist. Hierin zijn de kwalitatieve randvoorwaarden en onderzoeksvragen voor het werk vastgelegd. Het vormt de basis voor verdere planning en kostenraming. Het PvE is onderdeel van de bouwprocedure. Het laten opstellen ervan behoort tot de verantwoordelijkheid van de initiatiefnemer van het bouwplan.

Voor het gehele plangebied geldt dat ook in geval geen archeologisch veldonderzoek vereist is en er toch archeologische overblijfselen ouder dan vijftig jaar bij bouwwerkzaamheden aangetroffen worden, deze bij de gemeente aangemeld worden, zodat in overleg met de opdrachtgever maatregelen getroffen worden tot documentatie en berging van de vondsten.

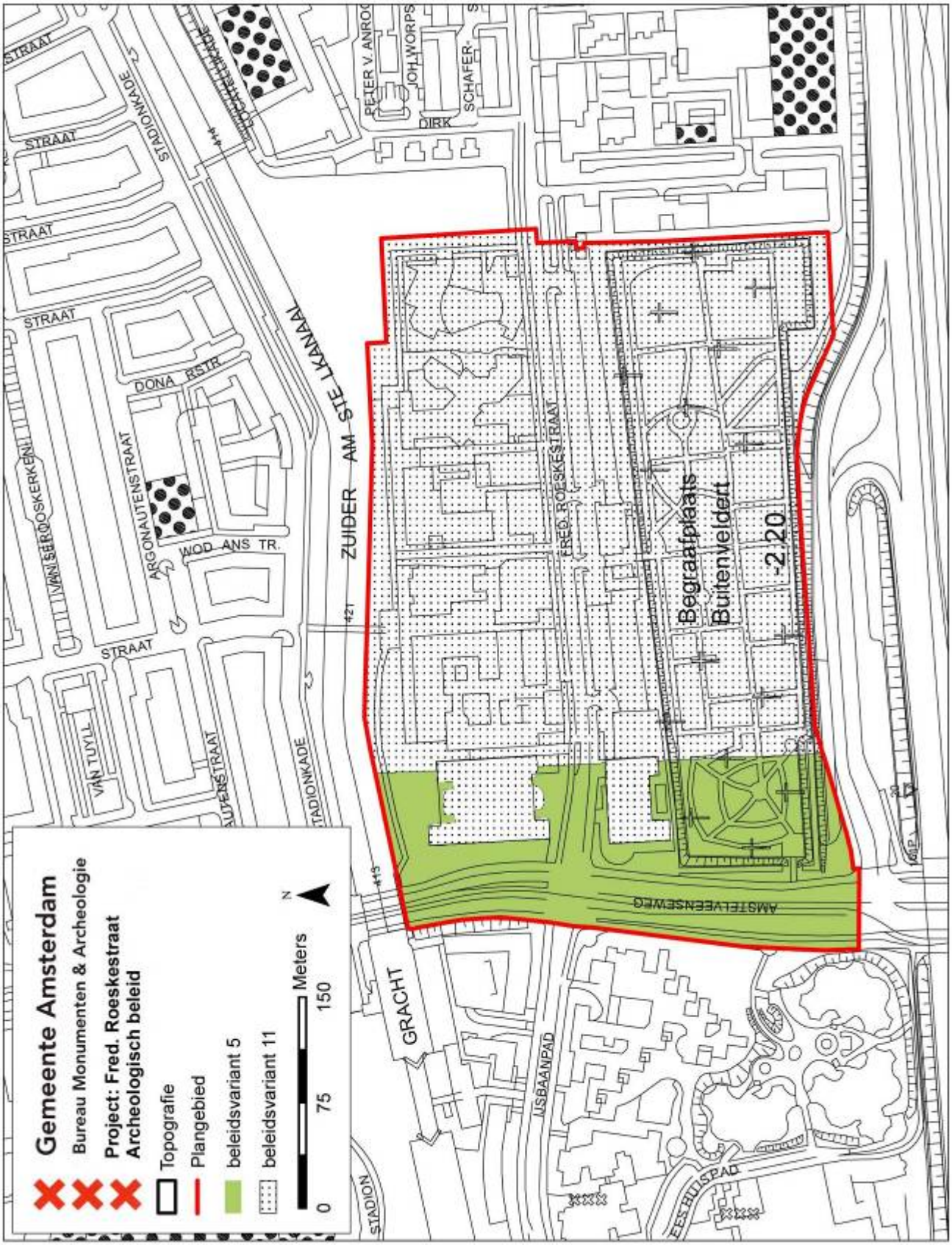
Gemeente Amsterdam
Bureau Monumenten & Archeologie
Project: Fred. Roeskestraat
Archeologisch beleid
Topografie
Plangebied
beleidsvariant 5
beleidsvariant 11
0
75
150
Meters
N
ZUIDER AM STE LKANAAL
Begraafplaats
Buitenveldert
-2.20
FRED. ROESKESTRAAT
AMSTELVEENSEWEG
GRACHT
IJSBAANPAD
STADION
ESSHUISPAD
STADIONKADE
VAN TUYLL
ARGONAUTENSTRAAT
DONA RSTR.
WOD ANS TR.
STRAAT
PETER V. ANROOIJ
JOH. WORPS
SCHAFER
DIRK

Conclusie

Het voorliggende bureauonderzoek naar archeologische waarden is uitgevoerd voor het plangebied Fred. Roeskestraat. De mogelijkheid dat in de grond aanwezige archeologische waarden worden verstoord is afhankelijk van de grootte en de diepte van het te verstoren oppervlak bij toekomstige bouwingrepen.

Aan de hand van de archeologische verwachtingen (p. 16-18) is een beleidskaart (p. 19-20) opgesteld waarin twee beleidsvarianten worden onderscheiden.

Voor de eerste beleidsvariant **(onbebouwde delen van verwachtingszone A tot en met E)** geldt een uitzondering van archeologisch veldonderzoek bij bodemingrepen kleiner dan 500 m^2 of minder diep dan 2,5 m.

Voor de tweede beleidsvariant **(bebouwde delen van verwachtingszone A-E, verwachtingszone F en G)** geldt een uitzondering van archeologisch veldonderzoek bij alle bodemingrepen.

Voor de uitvoering van elk archeologisch veldwerk, zoals een Archeologische Begeleiding (AB), een Inventariserend Veldonderzoek (IVO) of een Archeologische Opgraving (AO), is een archeologisch Programma van Eisen (PvE) vereist. Hierin zijn de kwalitatieve randvoorwaarden en onderzoeksvragen voor het werk vastgelegd. Het vormt de basis voor verdere planning en kostenraming. Het PvE is onderdeel van de bouwprocedure. Het laten opstellen ervan behoort tot de verantwoordelijkheid van de initiatiefnemer van het bouwplan.

Voor het gehele plangebied geldt de wettelijke meldingsplicht. Dit houdt in dat ook in geval geen archeologisch vervolgonderzoek is vereist en toch bodemvondsten ouder dan vijftig jaar worden aangetroffen dit aan Bureau Monumenten en Archeologie gemeld wordt zodat in overleg met de opdrachtgever maatregelen getroffen worden tot documentatie en berging van de vondsten.

Bronnen

Digitale bronnen

ARCHIS: Archeologisch Informatiesysteem: http://www.archis.nl/archisii/html/index.html
CHW: Cultuur Historische Waardenkaart provincie Noord-Holland: http://chw.noord-holland.nl
PANH: Provinciale Atlas Noord-Holland: www.provincialeatlas-nh.nl
SAA: Stadsarchief Amsterdam: http://beeldbank.amsterdam.nl

Literatuur

Bakker, M. (red), *Stadsatlas Amsterdam. Stadskaarten en straatnamen verklaard*. Amsterdam 1999
BMA, *Ruimte voor Geschiedenis. Beleidsnota Monumenten en* Archeologie Amsterdam 2005-2010. Amsterdam 2005
Borger, G.J., 'Ontgonnen, bedijkt, bebouwd. De agrarische voorgeschiedenis van het stedelijk gebied', in: Heinemeijer, W.F. & Wagenaar, M.F., *Amsterdam in kaarten. Verandering van de stad in vier eeuwen cartografie.* Antwerpen 1987
Gawronski, J. en J. Veerkamp,´*Frans Ottenstadion. Inventariserend veldonderzoek Amstelveenseweg* (BMA AAR 13) Amsterdam 2007
Hoek Ostende, J.H.,'Overtomen in de omgeving van Amsterdam', *Amstelodamum jaarboek*, 78 (1986) 21-53
Kruizinga, J., *Het XYZ van Amsterdam*. Amsterdam 2002
Provincie Noord-Holland, *Leidraad Landschap en Cultuurhistorie Noord-Holland. Ontwikkelen met Ruimtelijke Kwaliteit.* Haarlem 2010
Roever, M. de, 'Amsterdamse Notities: Opgravingen in Oud-Zuid', *Amstelodamum* 86 (1999), 1-4
Roever, M. de & J. Bierenbroodspot. *De begraafplaatsen van Amsterdam.* Amsterdam 2004
Schmall, H., 'De rand van de stad. Industriële en agrarische activiteiten', in Heinemeijer, W.F. en Wagenaar, M.F., *Amsterdam in kaarten. Verandering van de stad in vier eeuwen cartografie.* Ede/Antwerpen 1987, 40-43
Stol, T., *Wassend water, dalend land. Geschiedenis van Nederland en het water.* Utrecht/ Antwerpen 1993
Veerkamp, J.A.G. & M.T. van Thoor, 'Boven en onder de grond: Tussen Amstelveenseweg en Schinkel.', *Magazine*, jrg.2, nr. 1, Amsterdam, 2003, 2-16

Appendix: Beleidsvarianten, stroomschema

Het archeologisch beleid wordt als maatwerk voor een bepaald plangebied in Amsterdam vastgesteld aan de hand van elf varianten, die een afweging bieden op basis van de aard van de verwachting in combinatie met de specifieke (oppervlakte/diepte) bodemingreep.

- 1: Gebieden met bekende archeologische waarden. Aangezien hier met zekerheid archeologische overblijfselen aanwezig zijn, is bij elke bodemingreep ongeachte het oppervlak of de diepte archeologisch onderzoek noodzakelijk.
- 2: Bebouwde gebieden met een hoge archeologische verwachting binnen het historische centrum van Amsterdam (tot en met de Vierde Uitleg: binnen de Singelgracht). Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij bodemingrepen kleiner dan 50 m^2 of minder dan 0,5 m onder maaiveld.
- 3: Gebieden met een hoge archeologische verwachting langs nog aanwezige historisch infrastructurele assen / in een historische woonkern buiten het historische centrum van Amsterdam. Deze gebieden zijn onbebouwd of de bebouwing dateert van vóór de 19de eeuw. Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij bodemingrepen kleiner dan 100 m^2 of minder dan 0,5 m onder maaiveld.
- 4: Bebouwde gebieden met een hoge archeologische verwachting langs nog in het landschap zichtbare historisch infrastructurele assen / in historische woonkern buiten het historische centrum van Amsterdam. De bebouwing dateert uit het einde van de 19de eeuw. Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij bodemingrepen kleiner dan 100 m^2 of ondieper dan de 19de en 20ste eeuwse ophogingen.
- 5: Bebouwde gebieden met een hoge archeologische verwachting langs voormalige (overbouwde of opgehoogde) historisch infrastructurele assen / in een historische woonkern buiten het historische centrum van Amsterdam. De bebouwing of ophoging dateert uit de 20ste eeuw. Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij bodemingrepen kleiner dan 500 m^2 of ondieper dan de 20ste eeuwse ophogingen.
- 6: Onbebouwde gebieden met een lage archeologische verwachting in de landelijke periferie van Amsterdam. Hier liggen archeologische vondsten dicht aan het oppervlak, zodat relevante archeologische lagen kunnen zijn opgenomen in de bouwvoor. De bouwvoor heeft gemiddeld een diepte van 0,3 – 0,5 m waaronder een eerste sporenvlak zichtbaar wordt. Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij bodemingrepen kleiner dan 10.000 m^2 of minder dan 0,5 m onder maaiveld.
- 7: Bebouwde gebieden met een lage archeologische verwachting binnen het historische centrum van Amsterdam (tot en met de Vierde Uitleg: binnen de Singelgracht). De bebouwing dateert uit het einde van de 19de en de 20ste eeuw. Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij bodemingrepen kleiner dan 10.000 m^2 of ondieper dan de 19de en 20ste eeuwse ophogingen.
- 8: Terreinen met een hoge archeologische verwachting die als vaarweg in gebruik zijn binnen het historische centrum van Amsterdam (tot en met de Vierde Uitleg: binnen de Singelgracht). Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij ingrepen in de waterbodem kleiner dan 500 m^2.
- 9: Gebieden met een lage archeologische verwachting die als vaarweg in gebruik zijn binnen en buiten het historische centrum van Amsterdam. Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij ingrepen in de waterbodem binnen het historisch centrum kleiner dan 2.500 m^2 en buiten het historisch centrum kleiner dan 10.000 m^2.

- 10: Gebieden met een lage archeologische verwachting die onder water liggen, of die onder water gelegen hebben en ingepolderd zijn of opgespoten zijn. Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij ingrepen kleiner dan 10.000 m^2 of in de oorspronkelijke waterbodem of in het oorspronkelijke maaiveld.
- 11: Gebieden zonder archeologische overblijfselen omdat hier al archeologisch onderzoek of grootschalig grondverzet heeft plaatsgevonden voor bijv. zware funderingen, kelders, tunnels e.d. en gebieden in de voormalige landelijke periferie van Amsterdam buiten de Singelgracht met een lage archeologische verwachting die bovendien opgehoogd, onderheid en bebouwd zijn aan het einde van de 19de en in de 20ste eeuw. Hier geldt een vrijstelling van archeologisch onderzoek.
Gebieden waar al archeologisch onderzoek heeft plaatsgevonden zijn wel indirect van belang voor archeologische planning omdat ze aanwijzingen geven voor de eventuele aanwezigheid van archeologische resten in omliggende gebieden.

Voor de beleidsvarianten, 4, 5 en 7 tot en met 10 geldt dat het dieptecriterium op de uiteindelijke beleidskaart nader wordt gespecificeerd.

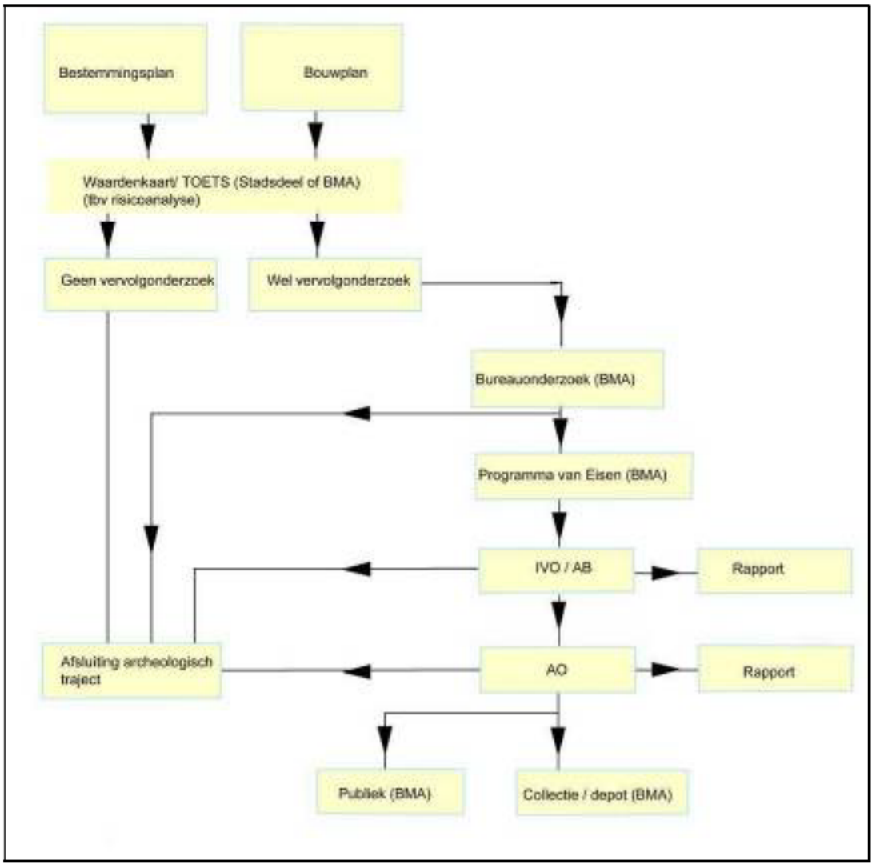

Stroomschema archeologie BMA

Colofon

Archeologisch Bureauonderzoek 11-104
Voor akkoord controle proces en waardestelling:

BRL SIKB 4000 PROTOCOL 4002

[redacted]

Datum: 13-12-2011
Status: definitief
Redactie: [redacted]
Tekst:
Cartografie:

© Bureau Monumenten & Archeologie, Gemeente Amsterdam, 2011
Postbus 10718, 1001 ES Amsterdam, 020-2514900

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op enigerlei andere wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van BMA. BMA aanvaardt geen aansprakel jkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.